

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Τρέχουσα ιδιότητα

Καθηγητής Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου & Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης - Κάτοχος της Α΄ ευρωπαϊκής έδρας Jean Monnet στο Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου.

Διεύθυνση

Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών,
Λ. Συγγρού 136, 17671, Καλλιθέα.
e-mail: stephanou@ecefil.eu

Σπουδές

Απόφοιτος της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής (1966). Πτυχίο Νομικής και Μεταπτυχιακά Διπλώματα Δημοσίου Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων Πανεπιστημίου Γενεύης. Το 1980 αναγορεύτηκε Διδάκτωρ Νομικής του Α.Π.Θ. (βαθμός άριστα), με θέμα διδακτορικής διατριβής *Βιομηχανική ιδιοκτησία και κοινή αγορά* (επιβλ. καθ. Δ. Ευρυγένης).

Ακαδημαϊκή Σταδιοδρομία

Από το 1982 είναι μέλος του Διδακτικού & Ερευνητικού Προσωπικού του Παντείου Πανεπιστημίου. Από το 1999 είναι Καθηγητής Α΄ βαθμίδας στο Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών.

Δ/ντής του Μεταπτυχιακού Προγράμματος (ΠΜΣ) Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών (1999-2007).

Πρόεδρος ΔΣ και Διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (2007-9)

Διευθυντής Ευρωπαϊκού Κέντρου Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Χρηματοοικονομικού Δικαίου (2010-)

Διδακτική δραστηριότητα

Στο Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου έχει διδάξει τα περισσότερα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα ευρωπαϊκού περιεχομένου. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2010-11 διδάσκει μόνος του ή σε συνδιδασκαλία τα παρακάτω μαθήματα:

A. Προπτυχιακά μαθήματα. *Δομή & Λειτουργία της E.E.* (B' εξ.), *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο* (E' εξ.), *Πολιτικές E.E. I: Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά* (Z' εξ.).

B. Μεταπτυχιακά μαθήματα.

α) Στην ειδίκευση Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Πολιτική: *Δυναμική της E.E.* (A' εξ.), *Εξωτ. Σχέσεις E.E.* (A' & B' εξ.), *Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση* (Γ' εξ.).

β) Στην ειδίκευση Διεθνές Οικονομικό, Χρηματο-οικονομικό και Τραπεζικό Δίκαιο: *Δίκαιο Διεθνούς Εμπορίου & Κρατικών Ενισχύσεων* (A' εξ.), *Διεθνικές Επιχειρήσεις: Ρυθμιστικό Πλαίσιο* (Γ' εξ.).

Έχει διατελέσει Επισκέπτης Καθηγητής στα γαλλικά πανεπιστήμια Paris II, Nice, Grenoble, Bordeaux, καθώς και στα Πανεπιστήμια Utah (ΗΠΑ), Γενεύης, Μαδρίτης (Alcala de Henares), Ιερουσαλήμ και Τύνιδας.

Έχει διδάξει την ευρωπαϊκή θεματολογία στη Διπλωματική Ακαδημία (πρώην ΚΔΣ) από το 1983. Μέλος του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου 2002-2004. Εξεταστής εισαγωγικών και εξιτηρίων εξετάσεων υποψήφιων Ακολούθων Πρεσβείας.

Συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα

α) Συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα *European Policy Formulation in Member States*, υπό την αιγίδα του Studies Association (T.E.P.S.A.) και του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Δημόσιας Διοίκησης (E.I.P.A.), 1985-86.

β) Συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα *European Citizenship*, υπό την αιγίδα του Federal Trust for Education & Research, του British Institute for International & Comparative Law και του Institute for Advanced Legal Studies, 1988-90.

γ) Συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα *Adaptations juridiques, économiques et administratives des pays de l'Europe Centrale et la Communauté européenne*, υπό την αιγίδα της European Community Studies Association (ECSA), 1990-92.

δ) Συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα *Amministrazione Centrale e Integrazione Comunitaria*, υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας και του Consiglio Nazionale delle Ricerche, 1991-92.

ε) Συμμετοχή στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα *European Citizenship 1999*, υπό την αιγίδα του Federal Trust for Education & Research.

στ') Επιστημονικός υπεύθυνος από ελληνικής πλευράς του Ελληνο-γαλλικού ερευνητικού προγράμματος με θέμα *Συγκριτική αποτίμηση των ευρωπαϊκών πολιτικών της Ελλάδας και της Γαλλίας* (πρόγραμμα Ε/Γ συνεργασίας "Πλάτων", 1993-94).

ζ) Επιστημονικός υπεύθυνος ερευνητικού προγράμματος με θέμα *Διεθνείς οργανισμοί και ελληνική δημόσια διοίκηση. Χαρτογράφηση - Αξιολόγηση* (ανάθεση από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης στο Πάντειο Παν/μιο). Η μελέτη παραδόθηκε τον Φεβρουάριο του 1994 και η δημόσια παρουσίασή της έγινε στις 6-7.6.94.

η) Επιστημονικός υπεύθυνος ερευνητικού προγράμματος με θέμα *Οι επιπτώσεις στην Ελλάδα από την εφαρμογή της τελικής συμφωνίας του Γύρου της Ουρουγουάης* (ανάθεση από το ΕΚΕΜ στο Πάντειο Παν/μιο). Η μελέτη παραδόθηκε τον Μάιο 1996 και παρουσιάστηκε στις 27.5.96.

Συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα τεχνικής βοήθειας

Έχει διατελέσει Συντονιστής – Εκπρόσωπος του Παντείου Πανεπιστημίου στα παρακάτω προγράμματα PHARE & TEMPUS/TACIS :

α) Ίδρυση Κέντρου Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Οικονομικό Παν/μιο (Corvinus) της Βουδαπέστης (1994-98)

β) Ίδρυση Κέντρου Προχωρημένων Ναυτιλιακών Σπουδών στο Ναυτιλιακό Πανεπιστήμιο της Οδησσού (2001-5)

γ) Εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων ευρωπαϊκών σπουδών στα Ρωσικά Πανεπιστήμια του Νίjni Novgorod και Saransk (2005-9)

δ) Ίδρυση Κέντρου Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Τιφλίδας (2005-9).

Συναφής επαγγελματική απασχόληση

A. Γενικά

Διορίστηκε Δικηγόρος Αθηνών το 1975 (παρ' Αρείω Πάγω και ΣτΕ το 1988).

Διατέλεσε Διαιτητής της Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (Μοναδικός διαιτητής στην υπόθεση 7455/HV).

B. Απασχόληση στον τραπεζικό τομέα

1973-1974 SIFIDA (Société internationale financière pour les investissements et le développement en Afrique): Βοηθός Νομικός Σύμβουλος.

1975-1981 Τράπεζα Κρήτης: Βοηθός Νομικός Σύμβουλος.

1996-2001 Εμπορική Τράπεζα: Αντιπρόεδρος ΔΣ (μη εκτελεστικός). Μέλος Νομικού Συμβουλίου.

2002- Ελληνική Ένωση Τραπεζών: Σύμβουλος / Μέλος Νομικού Συμβουλίου.

Γ. Απασχόληση στο Υπουργείο Εξωτερικών

α) Ειδικός Νομικός Σύμβουλος και Προϊστάμενος της Νομικής Υπηρεσίας Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Υπουργείο Εξωτερικών (1983-85).

β) Σύμβουλος του ΥΠΕΞ στις πέντε Διακυβερνητικές Διασκέψεις για την αναθεώρηση των ευρωπαϊκών συνθηκών (1985-2004) και στις τέσσερις ελληνικές προεδρίες του

Συμβουλίου. Στην τελευταία ελληνική προεδρία (α΄ εξαμ. 2003) διατέλεσε συντονιστής - εκπρόσωπος της Ε.Ε. στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς της Γενεύης.

Συμμετοχή σε επιστημονικούς φορείς

Ιδρυτικό μέλος και τέσσερεις φορές Πρόεδρος της Ελληνικής Πανεπιστημιακής Ένωσης Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΠΕΕΣ / ECSA-Greece), ελληνικού μέλους της European Community Studies Association (ECSA-Europe / World): 1999, 2002, 2005, 2008.

Τρεις φορές Αντιπρόεδρος της Διεθνούς Ενώσεως Ευρωπαϊκών Σπουδών - European Community Studies Association (ECSA-Europe / World): 1993-94, 2004-5, 2006-7.

Ιδρυτικό μέλος και δύο φορές Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων (1998-99, 2000-01).

Μέλος της Committee of International Trade Law, International Law Association.

Αναγνώριση επιστημονικού έργου

Το 1996 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με το πρώτο βραβείο για την μελέτη του *Η θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Το βιβλίο αυτό μεταφράστηκε στην γαλλική και εκδόθηκε το 1997 με τον τίτλο *Réformes et mutations de l'Union européenne*, από τον γνωστό βελγικό οίκο Bruylant.

Στις πολυάριθμες ετεροαναφορές συγκαταλέγονται οι περιεχόμενες στην τελευταία έκδοση του κορυφαίου συγγράμματος ευρωπαϊκού θεσμικού δικαίου στην Γαλλία: Blumann. C. & Dubouis, L., *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Paris, Litec, 4ème éd. 2010. Ειδικότερα στις σελ. 207 & 208 και υποσημ. 84 & 86 αντίστοιχα περιέχονται αναφορές στο άρθρο “La nouvelle gouvernance européenne. Bilan et perspectives”, *Cahiers de droit européen*, 2006, nos. 5-6, 579.

Παράσημα

Το 2003 τιμήθηκε με το γαλλικό παράσημο του Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Μονογραφίες

- *Συγκρούσεις οικονομικής κυριαρχίας*, Αθήνα, Αφοί Π.Σάκκουλα, **1986**.
- *Διεθνές οικονομικό δίκαιο* (σε συνεργασία με Χρ. Γκόρτσο), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, **2006**.

Επιμέλεια συλλογικών τόμων

- *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών* (σε συνεργασία με Α. Φατούρο), Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **1995**.

Άρθρα

- “La compétence internationale des Etats en matière de réglementation des pratiques commerciales restrictives”, *Revue hellénique de droit international*, **1975**, 243.
- “Le Code des Nations Unies sur les pratiques commerciales restrictives”, *Revue hellénique de droit international*, **1981**, 21.
- «Ο Κώδικας των Ηνωμένων Εθνών για τις περιοριστικές επιχειρηματικές δραστηριότητες», *Δίκαιο και Πολιτική* (εκδ. Παρατηρητής), τευχ. 5/**1983**, 149.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Μονογραφίες

- *Business Concentrations and EEC Competition Policy*, Geneva, IUHEI, **1972**.
- *Βιομηχανική ιδιοκτησία και κοινή αγορά*, Αθήνα-Θεσ/νίκη, Αφοί Π.Σάκκουλα, **1980**.
- *Το καθεστώς των δημοσίων επιχειρήσεων στην Ε.Κ.*, Αθήνα, Αφοί Π. Σάκκουλα, **1988**.

Επιμέλεια συλλογικών τόμων

- *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τομ. Γ', *Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Το ρυθμιστικό πλαίσιο*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **2006**.

- *Επίκαιρα θέματα διεθνούς και ευρωπαϊκού τραπεζικού δικαίου* (σε συνεργασία με Χρ. Γκόρτσο), Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, **2006**.

Άρθρα

- «Έλεγχος των τιμών μεταβίβασης μεταξύ επιχειρήσεων μελών πολυεθνικού ομίλου», *ΕΕΕυρΔ* **1981**, 591.
- «Διεθνικές επιχειρήσεις και δομές ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα», *ΕυρΚ* **1982**, 277.
- «Η ευθύνη του Κράτους για τις δημόσιες επιχειρήσεις στα πλαίσια της συνθ. ΕΟΚ», *Νομικό Βήμα*, **1988**, 1045.
- «Η προσαρμογή της νομοθεσίας για τα ακίνητα στις παραμεθόριες περιοχές. (Σχόλιο στη ΔΕΚ 30.5.89)», *ΕυρΚ* τευχ. 5/**1990**, 177.
- “Fiscal policy coordination in the light of EU enlargement” in Hungarian EC Studies Association, *Adjusting to Enlargement*, Budapest, **2005**, 25.
- «Ο νέος μηχανισμός στήριξης του γεωργικού εισοδήματος» στον Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, том. Γ΄, *Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Το ρυθμιστικό πλαίσιο*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **2006**, 331.
- «Προστασία της υγείας και της ασφάλειας των καταναλωτών. Τεχνικές προδιαγραφές προϊόντων – Τυποποίηση» στον Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, том. Γ΄, *Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές. Το ρυθμιστικό πλαίσιο*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **2006**, 443.
- «Ελευθερία εγκαταστάσεως και η προστασία του καταναλωτή στον τραπεζικό τομέα. Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΚ» στους Κ. Στεφάνου & Χρ. Γκόρτσο (επιμ.), *Επίκαιρα θέματα διεθνούς και ευρωπαϊκού τραπεζικού δικαίου*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, **2006**, 67.
- “Regulatory Adjustment in the Wider Europe Area” in C. Stephanou (ed.), *Adjusting to EU Enlargement. Recurring Issues in a New Setting*, Cheltenham U.K., Edward Elgar, **2006**, 109.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Άρθρα

- “La nouvelle législation hellénique sur le transfert de technologie et son articulation avec le droit communautaire” *Revue hellénique de droit international*, **1989-90**, 169.
- «Η θεμελίωση των αποφάσεων επί θεμάτων ανταγωνισμού και το πρόβλημα της ασφάλειας δικαίου», *ΕεμπΔ* **1995**, 359.
- «Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας», *ΕεμπΔ* **2001**, 199.

II. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ: ΓΕΝΙΚΑ

Μονογραφίες

- *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, 1^η εκδ. (ενιαία), Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **1984**.
- *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, τομ. Α' (6^η εκδ.), *Γενικά και θεσμικά χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **2002**.
- *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, τομ. Β', *Το δίκαιο της ολοκλήρωσης*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας (υπό έκδοση).
- *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*, τομ. Γ' (4^η εκδ.), *Πολιτικές και δυναμική της ολοκλήρωσης*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **1999**.
- *The Federalisation of Western Europe*, Occasional Paper No. 2, Athens, Institute of International Relations, Panteion University, **1991**.
- *Η θεσμική μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Παπαζήσης, **1996** (Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών).
- *Réformes et mutations de l'Union européenne*, Bruxelles, Bruylant (coll. Axes), **1997**. Préface de R. Toulemon, Président AFEUR.

Επιμέλεια συλλογικών τόμων

- *Η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Συνθετική θεώρηση*, (σε συνεργ. με Θ. Χριστοδουλίδη), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **1993**.
- *Adjusting to EU Enlargement. Recurring Issues in a New Setting*, Cheltenham U.K., Edward Elgar, **2006**.
- *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τομ. Α', *Ενοποιητική δυναμική, δικαιοταξία, διακυβέρνηση* (σε συνεργασία με Μ. Τσινιτσιζέλη, Θ. Χριστοδουλίδη & Α. Φατούρο), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2^η εκδ. **2006**.
- *Οι ευρωπαϊκές συνθήκες μετά την αναθεώρηση της Λισσαβώνας* (σε συνεργασία με Γ. Καταπόδη), Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **2008**.

Άρθρα

- "La réforme de la Communauté européenne", in M. Torrelli (dir.), *Les grands dossiers de la Communauté européenne, Convergences et divergences franco-helléniques*, Paris, PUF (coll. IDPD), **1986**, 157.
- «Προς την ομοσπονδιακή οργάνωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», *ΕυρΚ* (εκδ. Α. Σάκκουλας), τευχ. 8-9/**1990**, 57.
- «Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και οι προοπτικές της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης», *ΕυρΚ* 14-15/**1992**, 11.

- “Conséquences politiques et institutionnelles de l’élargissement de la CE” in A. Amato & F. Prausello (cur.), *L’Unione europea di fronte alle sfide dell’allargamento*, Bari, AUSE/Cacucci, **1994**, 79.
- «Η ομοσπονδιακή αναλογία», στα Πρακτικά του συμποσίου του ΕΚΕΜ, *Οι θεσμικές διαστάσεις της ΕΕ στη μετά-Μάαστριχτ εποχή*, Αθήνα, ΕΚΕΜ / Α.Σάκκουλας, **1995**, 85.
- “L’Union européenne et les analogies fédérale et confédérale. Réflexions dans la perspective de la CIG de 1996” dans “La réforme institutionnelle de 1996 : les enjeux”, numéro spécial *Revue des affaires européennes* **1995**, no.1, 83.
- “La méthode communautaire et ses limites”, in D. Sidjanski (dir.) *L’Union européenne à la lumière du fédéralisme suisse*, Genève, Georg (coll. Institut européen de l’ Université de Genève), **1996**, 84.
- «Η στάση των μεσαίων και μικρών πληθυσμιακά χωρών (ΜΜΠΚ) απέναντι στη θεσμική μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στα Πρακτικά διεθνούς συνάντησης ΕΚΕΜ, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996: Θέση και ρόλος των μεσαίων και μικρών πληθυσμιακά κρατών-μελών*, Αθήνα, Νέα Σύνορα (εκδ. Λιβάνη), **1996**, 197.
- «Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το Άμστερνταμ: Στασιμότητα ή πρόοδος;» στον Σ. Ντάλη (επιμ.), *Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **1997**, 427.
- “The Legal Nature of the European Union”, in Emiliou, N. & O’Keeffe D., *Legal Aspects of Integration in the European Union*, London – The Hague, Kluwer, **1997**, 171.
- “Models for the institutional structure of the Union” in European Commission, *Papers of the Symposium of Jean Monnet Chairs on the 1996 Intergovernmental Conference*, Brussels 6&7 May 1996, Luxemburg, Office for Official Publications of the EC, **1997**, 91.
- “L’Union européenne et la souveraineté des Etats membres”, in *Mélanges Valticos*, Paris, Pédone, **1999**, 355.
- “The political and institutional consequences of enlargement”, in P. Liargovas (ed.), *The Enlargement of the European Union: Prospects and Problems*, Athens, ELIAMEP, **1999**, 45.
- “Ευρωπαϊκή ομοσπονδία – ευρωπαϊκό υπερκράτος: Παρεξήγηση ή ηθελημένη σύγχυση;” Στον Σ. Ντάλη (επιμ.), *Από το Άμστερνταμ στη Νίκαια*, Αθήνα, εκδ. Κριτική, **2001**, 244.
- “Le grand dessein. Justification de la construction européenne à l’aube du XXIe siècle”, in Bussière / Dumoulin / Trausch (dir.), *Europa. L’idée et l’identité européenne, de l’Antiquité grecque au XXIe siècle*, Fondation Mercator et Fundacion Academica de Yuste, **2001**, 343.
- «Επικουρικότητα και επικουρικές αρμοδιότητες – Εισαγωγή», Αθήνα, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Σειρά Κείμενα Τεκμηρίωσης, **2003**, 9.
- «Η διακυβέρνηση της διευρυμένης Ένωσης» στον Γρ. Καλαβρό (επιμ.), *Η επίδραση της διεύρυνσης στο δίκαιο και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **2003**, 27.

- «Στόχοι και μέθοδοι της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης» στους Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινισιζέλη, Θ. Χριστοδουλίδη & Α. Φατούρο (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τομ. Α΄, *Ενοποιητική Δυναμική, Δικαιοταξία, Διακυβέρνηση*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2^η εκδ. **2006**, 199.
- «Θεσμική συγκρότηση: Όργανα λήψης αποφάσεων» στους Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινισιζέλη, Θ. Χριστοδουλίδη & Α. Φατούρο (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τομ. Α΄, *Ενοποιητική Δυναμική, Δικαιοταξία, Διακυβέρνηση*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2^η εκδ. **2006**, 507.
- «Κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση» στους Κ. Στεφάνου, Μ. Τσινισιζέλη, Θ. Χριστοδουλίδη & Α. Φατούρο (επιμ.), *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*, τομ. Α΄, *Ενοποιητική Δυναμική, Δικαιοταξία, Διακυβέρνηση*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 2^η εκδ. **2006**, 659.
- «Η ταυτότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του Σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης», στον Σ. Περράκη (επιμ.), *Η διεθνής κοινότητα σε κίνηση. Συμβολές στη μνήμη Γεωργίου Τενεκίδη*, Αθήνα, Πάντειο Παν/μιο, Τμήμα ΔΕΣ & Α. Σάκκουλας, **2006**, 349.
- “Le principe d’égalité statutaire des Etats” in «Le droit de l’Union européenne en principes », *Liber Amicorum en l’honneur de Jean Raux*, Paris, Editions Apogée / PUF, **2006**, 373.
- “La nouvelle gouvernance européenne. Bilan et perspectives”, *Cahiers de droit européen*, **2006**, nos. 5-6, 581.
- «Το θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στους Ν. Μαραβέγια & Μ. Τσινισιζέλη (επιμ.), *Η νέα Ευρωπαϊκή Ένωση. Οργάνωση και πολιτικές*, Αθήνα, Θεμέλιο, **2007**, 164.
- «Η ομοσπονδιακή αρχή της διττής νομιμοποίησης και η θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο θεσμικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» στο Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, *50 Χρόνια Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Εμπειρία και Προοπτικές*, 2009, 79.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ - ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

Επιμέλεια συλλογικών τόμων

- *Τα δικαιώματα του πολίτη στην κοινοτική έννομη τάξη*, Θεσ/νίκη, εκδ. Παρατηρητής, **1993**.
- *Intercultural Dialogue and Citizenship. Translating Values into Actions* (σε συνεργασία με L. Bekemans, M. Karasinska-Fendler, M. Mascia, A. Papisca, P. Xuereb), Venice, Marsilio, **2007**.

Άρθρα

- “Identité et citoyenneté européennes”, *Revue du Marché Commun* No. 343, janvier **1991**, 30.
- «Ιθαγένεια και θεμελιώδη δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση», στους Θ. Χριστοδουλίδη & Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Συνθετική θεώρηση*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **1993**, 95.

- «Προς ένα κοινοτικό κατάλογο θεμελιωδών δικαιωμάτων» στο Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Τα δικαιώματα του πολίτη στην κοινοτική έννομη τάξη*, Θεσ/νίκη, εκδ. Παρατηρητής, **1993**, 189.
- «Η συμμετοχή του πολίτη στον ευρωπαϊκό δημόσιο χώρο» στον Α. Πασσά (επιμ.), *Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο* (Αφιέρωμα), *Κοινοβ. Επιθ.* 17-18/**1994**, 11.
- “Reshaping the European Public Space: Challenges and Options for the Greek Presidency” in EKEME / TEPSA, *The Third Greek Presidency of the Council of the European Union*, Athens, Hestia publ., **1994**, 73.
- “L’emergenza di uno spazio pubblico europeo” in F. Attinà & D. Velo (cur.), *Dalla Comunità all’Unione Europea*, Bari, AUSE/Cacucci, **1994**, pp.231-238.
- «Ο πολίτης και η Ένωση. Σχόλιο επί της εκθέσεως της Ομάδας Προβληματισμού», στον Ν. Φραγκάκη (επιμ.), *Προτεραιότητες και στρατηγική για την αναθεώρηση του Μάαστριχτ*, Αθήνα, EKEME **1996**, 93.
- “L’identité européenne et les identités nationales”, in G.-F. Dumont (dir.), *Les racines de l’identité européenne*, Paris, Economica, **1999**, 252.
- “Identité européenne : Influences nationales et post-nationales” in N. Scandamis (dir.), *Facteurs culturels dans l’action normative de Union européenne*, Athènes / Bruxelles, Ant. Sakkoulas / Bruylant, **2002**, 61.
- “Governing a Multicultural Europe: Policy Challenges and Responses” (σε συνεργασία με Η.Νικολακοπούλου) in L. Bekemans, M. Karasinska-Fendler, M.Mascia, A. Papisca, C. Stephanou, P. Xuereb, *Intercultural Dialogue and Citizenship. Translating Values into Actions*, Venice, Marsilio, **2007**, 185.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ Ε.Κ./Ε.Ε.

Επιμέλεια συλλογικού τόμου

- *La Communauté européenne et ses Etats membres dans les enceintes internationales*, Paris, PUF (coll. IDPD), **1985**.

Άρθρα

- “La coordination communautaire dans le cadre de la Conférence de révision de la Convention de Paris sur la protection de la propriété industrielle” in C. Stephanou (dir.), *La Communauté européenne et ses Etats membres dans les enceintes internationales*, Paris, PUF (coll. IDPD), **1985**, 70.
- «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο ανταγωνισμός Ελλάδας – Τουρκίας (1974-1981)», *Δίκαιο και Πολιτική* (εκδ. Παρατηρητής), τευχ. 9/**1985**, 61.
- «Η ευρωπαϊκή ασφάλεια και οι προοπτικές μιας κοινής αμυντικής πολιτικής», *Σύγχρονα Θέματα*, τευχ. 32-33, Δεκ. **1987**, 43.

- “The impact of the Cyprus question on EC-Turkish relations” in Hellenic Foundation for Defense and Foreign Policy (ELIAMEP), *Yearbook* **1988**, 153.
- «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία μετά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη», *EEυρΚ* (εκδ. Α. Σάκκουλας), τευχ. 1/**1988**, 191.
- «Η προσαρμογή της κοινής εμπορικής πολιτικής στις απαιτήσεις της ενιαίας εσωτερικής αγοράς», *EEυρΚ* (εκδ. Α. Σάκκουλας), τευχ. 5/**1990**, 109.
- «Προς μια κοινοτική Ostpolitik», *EEυρΚ* (εκδ. Α. Σάκκουλας), τευχ. 7/**1990**, 105.
- “The EC factor in the Greece-Turkey-Cyprus triangle” (with Ch. Tsardanidis) in Conostas, D. (ed.), *The Greek-Turkish Conflict in the 1990s*, Basingstoke, Macmillan, **1991**, 207.
- «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης» στους Α. Φατούρο & Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Οι Συμφωνίες του Γύρου της Ουρουγουάης για το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, **1996**, 79.
- “The EU’s enlargement and Euro-Mediterranean Relations” (σε συνεργασία με Δ.Κ. Ξενάκη), in F. Prausello (ed.), *Sustainable Development and Adjustment in the Mediterranean Countries Following the EU Enlargement*, Milano, Franco Angeli, **2006**, 117.
- “Conclusion” in E. Lannon & J. Lebullenger (dir.), *Les défis d’une adhésion de la Turquie à l’Union européenne*, Bruxelles, Bruylant, **2006**, 307.
- «Το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας / Ένωσης» στους Δ.Κ. Ξενάκη & Μ.Ι. Τσινισιζέλη (επιμ.), *Παγκόσμια Ευρώπη. Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **2006**, 121.
- «Η συμμετοχή της ΕΚ/ΕΕ σε διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς και διασκέψεις» στους Δ. Τριανταφύλλου / Κ. Υφαντή / Ε. Χατζηβασιλείου (επιμ.), *Διεθνείς Σχέσεις. Αφιέρωμα στο Θ. Κουλουμπή*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2008, 745.

ΕΛΛΑΔΑ – ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Επιμέλεια συλλογικού τόμου

- *Η Ελλάδα στην Ε.Κ.: Η πρώτη πενταετία. Τάσεις, προβλήματα, προοπτικές*, (σε συνεργασία με Π. Καζάκο), Αθήνα, Α.Σάκκουλας, **1987**.

Άρθρα

- «Το ελληνικό Κοινοβούλιο και η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Κ. (1981-85)» στους Θ.Κουλουμπή & Δ.Κώνστα (επιμ.), *Το ελληνικό Κοινοβούλιο στην εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, Ελλ. Εταιρία ΔΔ & ΔΣ / Α. Σάκκουλας, **1986**, 95.
- «Η Ελλάδα και η θεσμική διάσταση της κοινοτικής μετεξέλιξης» στους Π. Καζάκο & Κ. Στεφάνου (επιμ.), *Η Ελλάδα στην Ε.Κ.: Η πρώτη πενταετία. Τάσεις, προβλήματα, προοπτικές*, Αθήνα, Α.Σάκκουλας, **1987**, 403.

- “Grèce” in J.-C. Masclet & D. Maus (dir.), *Les constitutions nationales à l’épreuve de l’Europe*, Paris, La Documentation française, **1993**, 137.
- «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ένωση ως θεσμικός διάμεσος μεταξύ Ελλάδας και διεθνών οργανισμών», στο *Διεθνείς οργανισμοί και ελληνική δημόσια διοίκηση*, μελέτη του Κέντρου Ευρωπαϊκού Υποθέσεων του Παντείου Παν/μίου για λογαριασμό του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα, Φεβρουάριος **1994** (δημόσια παρουσίαση στις 6-7 Ιουνίου 1994), Τόμος Α΄, 52.
- «Η ευρωπαϊκή πολιτική της Ελλάδας» στο Ευρωπαϊκή Κίνηση (επιμ.), *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Απολογισμός της πρώτης δεκαεπταετίας, προοπτικές*, Αθήνα, Παπαζήσης, **1996**, 219.
- “Grèce” (σε συνεργασία με A. Passas), in J. Rideau (dir.), *Les Etats membres de l’Union européenne. Adaptations, mutations, résistances*, Paris, LGDJ, **1997**, 239.
- «Από την ένταξη στο Μάαστριχτ» στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, *Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 20 χρόνια συμμετοχής*, Αθήνα, **2001**, 130.
- «Οικονομική ρύθμιση και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: Η περίπτωση της Ελλάδας», στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Κοινωνιολογίας, *Ελλάδα-Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα πρώτα είκοσι χρόνια και ο αιώνας που έρχεται*, Πρακτικά Συνεδρίου, Μυτιλήνη, **2002**, 113.
- «La Politique européenne des Etats membres de taille moyenne: le cas de la Grèce » in Ch. Franck (ed.) *Neuf parmi Vingt-Sept. Politiques européennes des Etats membres de taille moyenne*, Diplomatische Akademie Wien, Favorita Papers No. 02/2008, **2008**, 43.

III. ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ – ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Επιμέλεια συλλογικού τόμου

- *The New Law of the Sea* (σε συνεργασία με Ch. Rozakis), Amsterdam, North Holland, **1983**.

Άρθρα

- “A European perception of the attitude of the United States at the final stage of UNCLOS III with respect to the exploitation of the Deep Sea-Bed” in Ch. Rozakis & C. Stephanou, *The New Law of the Sea*, Amsterdam, North Holland, **1983**, 259.
- “Chypre et Malte : Le problème des garanties internationales” in Observatoire stratégique méditerranéen, *Sécurité et désarmement et flanc sud de l’Alliance Atlantique*, Nice, L’Europe en formation, **1986**, 123.
- “Le différend gréco-turc sur le plateau continental de la mer Egée”, in Observatoire stratégique méditerranéen, *Les îles et la sécurité en Méditerranée*, Nice, L’Europe en formation, **1991**, 121.

- “Conclusions générales” in Ruiz-Fabri / Sicilianos / Sorel (dir.), *L’effectivité des organisations internationales*, Athènes-Paris, Sakkoulas-Pédone, **2000**, 329.
- «Ο ρόλος των διεθνών περιφερειακών οργανισμών στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης» στον Γρ. Τσάλτα (επιμ.), *Γιοχάνεσμπουργκ 2002. Το περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη*, Αθήνα, Ι. Σιδέρης, **2003**, 33.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Επιμέλεια συλλογικού τόμου

- *Les relations inter-européennes* (σε συνεργασία με L. Balmond & M. Torrelli), Paris, PUF (coll. IDPD), **1990**.

Άρθρα

- “Vers un nouvel équilibre européen” in L. Balmond, C. Stephanou, M. Torrelli (dir.), *Les relations inter-européennes*, Paris, PUF (coll. IDPD), **1990**, 62.
- “The Stability Pact for Southeastern Europe”, *World Affairs* Vol. 3, No. 4, **1999**, 52.
- “Gouvernance économique mondiale: Quelques éléments novateurs” in Académie de la Paix et de la Sécurité Internationale, *Gouvernance et sécurité internationale, Principales communications*, Monaco, **2001**, 59.
- «Η επιδείνωση των ευρω-αμερικανικών σχέσεων. Προσωρινή ή μόνιμη;», *Εξωτερικά Θέματα* (εκδ. Ειδ. Εκδοτική), 5/**2002**, 75.
- “The development of Euro-Atlantic Relations”, in EKEME / TEPESA, *The Fourth Greek Presidency of the EU*, Athens, A. Sakkoulas, **2004**, 289.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Άρθρα

- “La Grèce et les Etats balkaniques”, *Hellenic Review of International Relations*, Vols. 5-6, **1985-86**, 323.
- “La Grèce et les Etats balkaniques”, in Observatoire stratégique méditerranéen, *OTAN : Flan Nord – Flan Sud. Les perceptions de la menace*, Nice, L’Europe en formation, **1987**, 55.
- “La Grèce et la Méditerranée orientale: passé, présent, futur” in *L’Europe et la Méditerranée*, Actes de la VIème Chaire Glaverbel d’études européennes 2000- 2001, Bruxelles etc., P.I.E./ Peter Lang, **2001**, 125.
- “The Foreign Policy of Greece” in General Secretariats of Communication and Information, *About Greece*, Athens, **2007**, 136.

* * * * *

